

Mikołaj BUCZAK

ORCID: 0000-0001-6172-3286

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Interculturele competenties. Dé competenties van de 21ste eeuw

Abstract

In today's globalised world, we should develop intercultural competence in order to be able to communicate with culturally different partners without obstacles and in a spirit of openness and respect (Council of Europe). For decades, intercultural competence has been present in scientific research in the field of business or foreign language teaching. However, there is a relatively low number of publications intended for the public. The book *Interculturele competenties* (Noordhoff 2022) by Patrick T.H.M. Janssen fills this gap. Its main goal is to discuss in an accessible way the most important findings concerning intercultural competence and intercultural communication.

Keywords: intercultural competence, intercultural communication, interculturality.

In een geglobaliseerde, multiculturele en meertalige wereld is het ontwikkelen van de interculturele competenties een essentieel educatief doel. De Raad van Europa definieert ze als het vermogen “om andere mensen met respect, openheid en begrip te benaderen; om eigen standpunt op een gevoelige en verantwoorde wijze te beargumenteren en te rechtvaardigen; om ervaring met culturele diversiteit te gebruiken om kritisch na te denken over zaken die men gewoonlijk als vanzelfsprekend beschouwt” (12–13). Iedereen zou deze competenties moeten ontwikkelen om met cultureel en linguïstisch verschillende partners, zonder obstakels, frustraties en conflicten, te kunnen communiceren. Sinds de jaren negentig maakt het concept van interculturele competenties een belangrijk deel uit van het onderzoek op het gebied van de vreemdetalendidactiek. Michael Byram (1997) heeft hier zeker aan bijgedragen door zijn publicatie over het model van interculturele communicatieve competentie (ICC) die een prikkel vormde voor verder onderzoek en popularisatie van dit concept in de didactische praktijk. Hoewel de interculturele competenties een sterke theoretische basis heb-

ben, valt het nog steeds op dat docenten, leraren en studenten zich weinig bewust zijn van het bestaan ervan. Het boek *Interculturele competenties* (2022; tweede druk) van Patrick T.H.M. Janssen probeert hier verandering in te brengen. De publicatie is bedoeld voor studenten van verschillende opleidingen die internationaal georiënteerd zijn, zoals economie, internationale relaties of bedrijfskunde, maar ook voor docenten en toekomstige leraren. In het voorwoord duidt de auteur aan dat deze publicatie om drie redenen tot stand is gekomen. Ten eerste was er nog maar weinig bekend over de talrijke aspecten van de communicatie tussen culturen en hoe de mensen met culturele verschillen kunnen omgaan. Ten tweede zijn de rol van de interculturele competenties en het belang van de interculturele communicatie tegenwoordig nog steeds enorm onderschat. Ten laatste waren er maar weinig bronnen beschikbaar voor het brede publiek over dit onderwerp.

Janssens publicatie is wetenschappelijk onderbouwd maar tegelijkertijd op een toegankelijke manier geschreven wat bijdraagt tot een beter begrip van de gepresenteerde theorieën (en hun praktische toepassingen) onder de lezers met weinig of zelfs geen voorkennis. Bij het boek hoort ook een online studiehulp die lijsten met definities van begrippen (die in elk hoofdstuk voorkomen), extra vragen en opdrachten omvat. Het boek zelf bestaat uit vier grotere delen die verdeeld zijn in elf hoofdstukken. Elk hoofdstuk vormt een coherent geheel waarin een concreet aspect van de interculturele competenties en ermee verbonden kwesties centraal staat. Alle hoofdstukken (behalve hoofdstuk 5) beginnen met een inleiding over het thema en met een casus – literatuur- of artikelfragment, anekdote of stageverslag – die het probleem illustreert.

Deel 1 gaat over cultuur – een basisbegrip dat vooraleerst helder gedefinieerd moet worden om de andere theorieën te kunnen begrijpen en te verwerven. Er bestaat geen eenduidige, consistente definitie van cultuur. Daarom wordt dit begrip in hoofdstuk 1 vanuit een constructivistisch perspectief besproken – wat inhoudt dat de cultuur geen synoniem is van natie maar wel een dynamische constructie. In hoofdstuk 2 wordt dieper ingegaan op de vraag waarom verschillende culturen zijn ontstaan. Daarnaast wordt getoond hoe alle gemeenschappen hun basisaannames hebben gevormd rondom universele dilemma's, zoals omgaan met leiderschap, tijd en onzekerheid van het leven. In hoofdstuk 3 wordt de culturele identiteit van mensen besproken. Het behandelt thema's zoals subculturen, stereotypering en racisme.

Deel 2 is duidelijk gericht op de wetenschappelijke bases van interculturaliteit. Hoofdstuk 4 bespreekt de algemene redenen van onderzoek naar cultuur. Er wordt ook het idee van de meting van cultuurverschillen (die kan helpen om met andere mensen te werken en communiceren) gerechtvaardigd. Dit hoofdstuk mag als een introductie worden beschouwd tot hoofdstuk 5 dat verschillende wetenschappelijke interculturele theorieën bediscussieert. De lezer krijgt een heldere en chronologische selectie van zes modellen van verschillende auteurs

die zich bezighouden of bezighielden met interculturaliteit: Kluckhohn & Strodtbeck, Hall,¹ Hofstede, Trompenaars en Hampden-Turner, GLOBE-project en het nieuwste model waarvan Janssen een coauteur is – Dingemans & Janssen.²

In deel 3 worden de praktische toepassingen van de twee eerdergenoemde modellen besproken. Hoofdstuk 6 concentreert zich op de zes culturele dimensies van Hofstede: hoge versus lage machtafstand, individualisme versus collectivisme, femininiteit versus masculiniteit, onzekerheidsvermijding, focus op lange of korte termijnen en toegeeflijkheid versus terughoudendheid. In de inleiding van dit hoofdstuk wordt een stageverslag van een Nederlandstalige student in Vietnam gepresenteerd. Op basis daarvan wordt aan het einde van het hoofdstuk het model van Hofstede toegepast. Hoofdstuk 7 bespreekt gedetailleerd het model van Dingemans & Janssen waarin communicatiestijl en waarden binnen een cultuur centraal staan. Aan het einde wordt dit concept praktisch toegepast op basis van een stageverslag van een Nederlandstalige student in Ecuador.

Het laatste deel van het boek, deel 4, gaat over hoe de in de voorafgaande hoofdstukken bediscussieerde theorieën zich in praktijk kunnen manifesteren. In hoofdstuk 8 wordt, onder andere, de *culture shock* en zijn verschillende fases besproken. Hoofdstuk 9 concentreert zich op het model van interculturele sensitiviteit van Bennett (2017)³ dat bijdraagt aan het begrijpen van hoe mensen culturele verschillen ervaren. Het daaropvolgende hoofdstuk 10, bespreekt de verborgen aspecten van cultuur die tot misverstanden of miscommunicatie kunnen leiden. Hoofdstuk 11 is het laatste hoofdstuk van het boek waarin praktische tips worden gegeven over hoe mensen kunnen omgaan met culturele conflicten

---

¹ In het boek staat: “Edward en Mildred Hall hebben in hun model een set van zes culturele basiswaarden (basisaannames) op het gebied van communicatie geformuleerd (1966)” (Janssen 104). Edward T. Hall & Mildred Reed Hall hebben er wel samen een boek over geschreven maar in 1990: *Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans*. Daarnaast is het vermeldenswaardig dat deze zes culturele basisaannames gebaseerd zijn op eerdere theorieën van Edward T. Hall die geleidelijk werden ontwikkeld en gepubliceerd.

² Het model van Kluckhohn & Strodtbeck (1961) is gebaseerd op zes problemen (universele dilemma’s) die elke cultuur, vooral in het verleden, heeft moeten overwinnen, zoals de relatie met de natuur en de omgeving. Edward T. Hall (1966; 1976; 1983) heeft in zijn publicaties basisaannames geformuleerd met betrekking tot context, tijd en ruimte, waaronder het concept van lage- en hoge-context communicatie. Hofstede’s (1983) model is ook gebaseerd op zes universele problemen waarmee verschillende culturen op verschillende manieren zijn omgegaan, zoals machtsafstand. Trompenaars en Hampden-Turner (1997) hebben een model ontwikkeld waarin nationale culturele verschillen worden verdeeld in zeven dimensies, zoals individualisme versus communitarisme. Binnen het GLOBE-project (2020) is een model ontstaan dat gebaseerd is op negen culturele dimensies, waaronder gendergelijkheid. Dingemans & Janssen (2021) hebben een model ontwikkeld dat bestaat uit drie mogelijke theoretische culturen: taakgerichte, relatiegerichte en zingevingsgerichte culturen.

³ Het model van Bennett werd oorspronkelijk in 1986 ontwikkeld, maar is sindsdien meerdere keren bijgewerkt.

die in het boek worden gedefinieerd als de wederzijdse ervaring van culturele verschillen tussen twee partners of groepen.

Alle hoofdstukken bevatten kleurrijke foto's, grafieken en tabellen die de verwerving van deze nieuwe kennis ondersteunen. Bovendien worden er ook voorbeelden gegeven (vaak op basis van verschillende opinies van studenten of interviews) die de behandelde kwesties illustreren. Deze voorbeelden verwijzen dikwijls naar de meningen van migranten die naar Nederland zijn gekomen of Nederlandstaligen die frappante en leerzame ervaringen in het buitenland opgedaan hebben. Daardoor laten ze ook vanuit meerdere perspectieven zien hoe ingewikkeld het kan zijn om te communiceren en samen te werken met mensen uit andere culturen en/of om in andere culturen te leven.

Het boek van Patrick T.H.M. Janssen is een inzichtelijke en een toegankelijke (zowel in de zin van bereikbaar als begrijpbaar) bron van kennis over interculturele competenties. Het kan in verschillende contexten worden gebruikt, vooral met studenten die nu al functioneren of in de toekomst zullen functioneren (privé, professioneel) in cultureel of linguïstisch diverse omgevingen. De interculturele competenties zijn echter ook bijzonder belangrijk voor de studenten van vreemde talen. Daarom zou in de volgende editie van het boek een nieuw hoofdstuk kunnen worden toegevoegd dat dieper ingaat op interculturele competenties binnen het domein van vreemdetalendidactiek, bijvoorbeeld modellen van Byram (1997) en Deardorff (2006), voorbeelden van interculturele activiteiten, technieken voor de ontwikkeling van interculturele competenties in de taalles etc. Toch is het boek van grote waarde voor studenten neerlandistiek die waarschijnlijk na hun studies docenten Nederlands zullen worden of in multinationale corporaties gaan werken, en dus veel contact gaan hebben met mensen uit andere culturen. De publicatie kan ook gehanteerd worden door docenten in het hoger onderwijs binnen en buiten het Nederlandse taalgebied als basisbron in de cursussen over interculturele competenties en/of interculturele communicatie.

T.H.M. Patrick Janssen, *Interculturele competenties*. Noordhoff, 2022, ISBN 978-90-01-27846-5, 260 pp.

Bibliografie

- Bennett, Milton. "Developmental Model of Intercultural Sensitivity". *International Encyclopedia of Intercultural Communication*, geredigeerd door Y. Kim. Wiley, 2017.
- Byram, Michael. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Multilingual Matters, 1997.
- Council of Europe. *The Importance of Plurilingual and Intercultural Education for Democratic Culture*. Council of Europe, 2022.
- Deardorff, Darla. "Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization". *Journal of Studies in International Education*, vol. 10, no. 3, 2006, pp. 241–266.

- Dingemans, Anne-Marie, en Patrick T.H.M. Janssen. “Dingemans & Janssen Model of Cultural Identity”. *Research Institute for Interculturality*, 2021, <https://emergenceglobal.nl/dingemans-janssen/>. Geraadpleegd 27 mei 2023.
- GLOBE 2020. “GLOBE Culture Dimensions, Definitions, and Scale Items”. *GLOBE*, 2020, <https://globeproject.com/data/GLOBE-Dimensions-Definitions-and-Scale-Items.pdf>. Geraadpleegd 27 mei 2023.
- Hall, Edward T. *The Hidden Dimension*. Doubleday, 1966.
- . *Beyond culture*. Doubleday, 1976.
- . *The Dance of Life: The Other Dimension of Time*. Doubleday, 1983.
- Hall, Edward T., en Mildred Reed Hall. *Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans*. Intercultural Press, 1990.
- Hofstede, Geert. “Dimensions of National Cultures in Fifty Countries and Three Regions”. *Explications in Cross-Cultural Psychology*, geredigeerd door J. B. Deregowski, S. Dziurawiec en R. C. Annis. Swets & Zeitlinger, 1983, pp. 335–355.
- Kluckhohn, Florence, en Fred Strodtbeck. *Variations in Value Orientation*. Row, Peterson & Company, 1961.
- Trompenaars, Fons, en Charles Hampden-Turner. *Riding the Waves of Culture*. Nicholas Brealey, 1997.